

KOGANO SKALĖS TRANSKULTŪRINĖ ADAPTACIJA IR STUDENTŲ NUOSTATŲ Į SENYVUS ASMENIS VERTINIMAS

Viktorija Piščalkienė, Dainė Krasuckienė, Evelina Lamsodienė

Kauno kolegijos Medicinos fakultetas

Raktažodžiai: senyvo amžiaus asmenys, bendravimas, Kogano klausimynas, studentai.

Santrauka

Senstančios visuomenės problematika aktuali daugeliui Europos ir pasaulio šalių. Žodis „senatvė“ dažnai asocijuojasi su daugeliu neigiamų požiūrių ar nuostatų, atskleidžia šio fakto priežastis. Viena iš priežasčių yra senatvės baimė, kita – neigiama nuostata į senyvus asmenis, vadinamas „eidžizmu“ (angl. *ageism*).

Tyrimo tikslas - įvertinti kolegijos studentų nuostatas į senyvus asmenis, naudojant kultūriškai adaptuotą Kogano klausimyną (KAOP), kuris skirtas vertinti nuostatas į senyvo amžiaus asmenis.

Tyrimo metodika. Tyrimui atlikti buvo naudojama Kogano nuostatų į senyvus asmenis vertinimo standartizuotas klausimynas. Šią skalę sudaro 34 klausimai (teiginiai): 17 iš jų atspindi pozityvų ir 17 negatyvų požiūrį (angl. *Kogan's Attitudes Toward Old People Scale, Kogan N., 1996*) į senyvo amžiaus asmenis. Papildomai buvo pateikta keletas klausimų, atspindinčių studentų turimą bendravimo patirtį su senyvo amžiaus žmonėmis. Taip pat buvo pateikti 3 klausimai, vertinantys sociodemografinės studentų charakteristikas. Tyrimo metodai: mokslinės literatūros analizė, statistinė duomenų analizė, naudojant SPSS 21 (aprašomoji statistika, psichometrinė analizė, T testas, Anova testas).

Kogano standartizuoto klausimyno Kronbach'o alfa koeficientas siekia 0,73.

Tiriamieji. Tyrime dalyvavo 124 baigiamojo kurso studentai, studijuojantys vienoje iš Lietuvos kolegijų: 71 bendrosios praktikos slaugos, 32 socialinio darbo, 21 ergoterapijos studijų programos.

Rezultatai. Bendras pozityvūs nuostatas į senyvus asmenis atspindinčių teiginių vidurkis yra šiek tiek aukštesnis nei į negatyvius. Didžiausias pritarimo

stiprumas pozityviems Kogano skalės teiginiams buvo studentų, studijuojančių ergoterapijos studijų programoje. Mažiausias pritarimas pozityviems Kogano skalės teiginiams buvo nustatytas tarp jauniausių tyrime dalyvavusių studentų, kurių amžius siekė 18-25 metus. Būsiami bendrosios praktikos slaugos, socialinio darbo, ergoterapijos studijų programų absolventai pasiryžę dirbti su senyvo amžiaus asmenimis. Nepriklausomai nuo didesnio ar mažesnio pritarimo pozityviems skalės teiginiams studentai vienodai rinktųsi darbą su šia grupe. Studentų nuostatos į senyvo amžiaus asmenis nesiskyrė analizuojant pagal jų bendravimo patirtį su artimiausioje aplinkoje (šeimoje) esančiais senyvo amžiaus giminičiais.

Įvadas

Senstanti visuomenė visame pasaulyje kelia didelius iššūkius sveikatos, socialinės rūpybos bei kitoms sistemoms. Pasaulio sveikatos organizacija pateikia aukščiausią pasaulyje gyventojų amžiaus vidurkį. Senstančios visuomenės problematika yra aktuali daugeliui Europos šalių. Jei šią dieną asmenų per 65 metus skaičius siekia keliolika procentų, prognozuojama, kad 2030 metais kas trečias ES gyventojas bus 60 ir daugiau metų [5].

Medicinos, slaugos, socialinės priežiūros sektoriai turės būti aktyviai įsitraukę sprendžiant senyvo amžiaus asmenų fizines, psichologines, socialines problemas. Dabar ateina tas metas, kuomet negalime prarasti laiko ir ignoruoti profesionalų, dirbančių su šia amžiaus grupe, kokybišką parengimą šiam darbui. Dabarties aktualija – tinkamas sveikatos priežiūros bei socialinės globos profesionalų rengimas darbui su senyvais asmenimis.

Nerimą jau kelia ir tai, kad daugelis profesionalų (ypač gydytojų, slaugytojų) vengia dirbti su senyvo amžiaus žmonėmis, tokio pobūdžio darbe išvelgdami prestižo stoką, fiziškai ir emociškai sunkų darbą, jausdami menką finansinę motyvaciją ir pan. [8,10,16].

Žodis „senatvė“ dažnai siejamas su daugeliu neigiamų asociacijų. atskleidžia šio fakto priežastis. Žodis „senatvė“ mūsų visuomenėje dažnai sukelia neigiamas asociacijas dėl senatvėje kylančių problemų baimės ar dėl aplinkinių neigiamo stereotipinio požiūrio į senus asmenis. Tačiau skirtingose visuomenėse ir kultūrose senas žmogus asocijuojamas su skirtingais dalykais - nuo patirties ir išminties iki nieko nevertos visuomenės dalies. Įvairiose kultūrose chronologinis amžius nėra pagrindinis žmogaus matavimo kriterijus, daug didesnę reikšmę turi asmens padėtis visuomenėje, jo funkcionalumas ir socialinio vaidmens atlikimas [4]. Neigiamos nuostatos senyvų žmonių atžvilgiu vadinamos eidžizmu. Šią sąvoką pirmą kartą 1969 metais aprašė JAV gydytojas Robertas Neilas Butleris. Butleris apibrėžė eidžizmą kaip trijų susijusių elementų kombinaciją, kuomet vyrauja išankstinis nusistatymas prieš senyvus žmones, taip pat diskriminacinis elgesys prieš senus žmones bei nustatomos taisyklės ir įstatymai, kurie įamžina stereotipus apie senus žmones.

Senyvo amžiaus asmenys dėl sveikatos sutrikimų kreiiasi dažniau į sveikatos priežiūros specialistus. 80 proc. šių apsilankymų tenka pirminės asmens sveikatos priežiūros įstaigoms. Šios amžiaus grupės pacientai, ieškodami pagalbos fizinės ir psichinės sveikatos problemoms spręsti, deda dideles viltis į sveikatos priežiūros ir socialinio darbo specialistus [6]. Tačiau žinoma, kad eidžizmas egzistuoja ir sveikatos priežiūros srityje. Atrodytų, kad ši sistema yra vienintelė, kuri turėtų būti saugiausia ir patikimiausia, tenkinant didesniu jautrumu pasižyminčios, daugiau dėmesio reikalaujančios grupės poreikius. Šių žmonių diskriminacija sveikatos priežiūros srityje rodo ne tik žeminantį požiūrį į garbingo amžiaus žmones, bet kartu gali virsti pavojingu reiškiniu, vedančiu prie nepakankamo gydymo ir priežiūros [3, 12, 15].

Rengiant sveikatos priežiūros ir socialinio darbo specialistus turėtų būti skiriama pakankamai dėmesio klinicinei, psichologinei, socialinei gerontologijai. Jau studijų metu būsimi gydytojai, slaugytojai, reabilitacijos ir kt. specialistai turėtų vengti demotyvacijos, stereotipiško ir neigiamo požiūrio į senyvo amžiaus asmenis [18].

Verta atkreipti dėmesį į kartais pasitaikančią liūdną praktiką, kuomet į geriatrinčius pacientus, gulinčius stacionare, skirtingai nei į tokio pat amžiaus asmenis, gyvenančius bendruomenėje, žiūrima negatyviau – jie dažniau nuvertinami psichosocialiniu požiūriu, nepasitikima jais, mažiau skiriama dėmesio bendravimui su jais, o blogiausia tai, kad jie negauna priklausančių sveikatos priežiūros paslaugų. Vienoje studijoje dalyvavę asmenys (60 – 93 metų) nurodė, kad tiek gydytojai, tiek slaugos specialistai, išgirdę jų negalavimus, juos „nurašo“ teigdami, kad tai amžiaus

pasekmė. Vienas iš 10 senyvo amžiaus asmenų pažymėjo, kad nebuvo jiems skirtas gydymas, nes jau jie yra per seni [1, 15]. Nustatyta, kad nuostatos gali skirtis ir nuo socialinių faktorių. Studentai, kurie savo artimoje aplinkoje dažniau bendrauja su senyvo amžiaus žmonėmis, išreiškia pozityvesnį požiūrį į šio amžiaus tarpsnio asmenis. Taip pat nuostatos į senyvo amžiaus asmenis gali skirtis ir pagal turimą studentų profesinę patirtį. Medicinos, slaugos vyresniųjų kursų studentai pasižymėjo pozityvesnėmis nuostatomis į senyvo amžiaus asmenis nei pirmo ir antro kurso studentai. Tokiam nuostatų skirtumui įtakos gali turėti studijų metu įgytos psichologinio, gerontologinio pobūdžio žinios ir realus praktinis susitikimas su senyvo amžiaus pacientais profesinių veiklos praktikų metu [2, 9]. Tyrimų rezultatai rodo, vyrauja tam tikras ir kultūrinis skirtumas, vertinant jaunų žmonių nuostatas į senyvo amžiaus asmenis. Rytų šalių kultūra pasižymi didesniais kolektyviškumo bruožais nei Vakarų kultūra. Viena iš pagrindinių prielaidų, lemiančių šių dviejų kultūrų bruožų skirtumus – vaikų, suaugusiųjų, senelių buvimas kartu vienoje aplinkoje ir jų priežiūra namų sąlygomis. Vakarų šalyse vyrauja senyvo amžiaus žmonių segregacinė praktika juos apgyvendinant slaugos ir globos namuose, senjorų rezidencijose ar pan. [7, 9, 14].

Kol kas stokojama kultūrinių tyrimų, kuriuose būtų nagrinėjamas studentų, kaip jaunos generacijos, nuostatos į senyvo amžiaus asmenis.

Tyrimo tikslas – transkultūriškai adaptuoti Kogano skalę (KAOP) ir įvertinti kolegijos studentų nuostatas į senyvo amžiaus asmenis.

Šiame tyrime buvo suformuluotos kelios hipotezės: a) pirmoji – studentai pasižymi teigiamomis nuostatomis į senyvo amžiaus asmenis, b) studentų nuostatos į senyvo amžiaus asmenis nesiskiria pagal studijų programas; c) studentų nuostatos į senyvo amžiaus asmenis nepriklauso nuo studentų amžiaus ir bendravimo patirties artimiausioje (šeimos) aplinkoje su senyvo amžiaus giminėmis.

Metodai ir medžiaga

Tyrimui atlikti buvo naudojama Kogano nuostatų į senyvus žmones vertinimo standartizuotas klausimynas. Šią skalę sudaro 34 klausimai (teiginiai): 17 iš jų atspindi pozityvų ir 17 negatyvų požiūrį į (ang. *Kogan's attitudes toward old people scale, Kogan N., 1996*) į senyvo amžiaus asmenis. Studentai, pildydami Kogano klausimyną, galėjo pasirinkti vieną atsakymą, labiausiai sutampantį su jų nuomone. Kiekvienas Kogano skalės teiginys galėjo būti pažymėtas pasirenkant vieną (iš 6) atsakymų variantų. Remiantis Likerto skale buvo galimi šie atsakymo formatai: a) visiškai nesutinku (0); b) nesutinku (1); c) šiek tiek nesutinku (2); d) šiek tiek sutinku (3); e) sutinku (4); f) visiškai

sutinku (5). Vadinas, kuo didesnis įvertis, tuo bus daugiau išreikštas pritarimas kiekvienam teiginiui, kurie atspindi tiek pozityvią, tiek negatyvią studentų nuomonę į senyvo amžiaus asmenis.

Papildomai buvo pateikta keletas klausimų, atspindinčių studentų turimą bendravimo patirtį su senyvo amžiaus žmonėmis. Ši patirtis buvo vertinta per asmeninį bendravimą – turi ir kaip dažnai bendrauja su savo seneliais ar pan. Kitas bendravimo kontekstas – profesinė patirtis, kuri leido sužinoti, kiek studentų dirba/dirbo su senyvo amžiaus žmonėmis ir kaip tai veikia jų požiūrį į šios amžiaus grupės asmenis.

Taip pat buvo pateikti 3 klausimai, vertinantys sociodemografines studentų charakteristikas.

Tyrimo metodai: mokslinės literatūros analizė, statistinė duomenų analizė, naudojant SPSS 21 (aprašomoji statistika, psichometrinė analizė, vidurkių palyginimo T testas, Anova testas) (1 lentelė).

Tyrimo dalyvavo 124 baigiamojo kurso studentai, studijuojantys sveikatos priežiūros ir socialinio darbo studijų programose vienoje iš Lietuvos kolegijų. 71 iš jų atstovavo bendrosios praktikos slaugos, 32 socialinio darbo ir 21 ergoterapijos studijų programoms. Tokį sąlyginai netolygų

1 lentelė. Tiriamųjų charakteristikos (N=124)

	N	%
Studijų programa		
Bendrosios praktikos slauga	71	57,3
Socialinis darbas	32	25,8
Ergoterapija	21	16,9
Studentų amžius (%)		
Iki 25	83	66,9 %
26-30	26	21,0 %
31--40	5	4,0 %
41-50	8	6,5 %
51-60	2	1,6 %
Lytis		
Vyras	3	2,4
Moteris	121	97,6

2 lentelė. Klausimyno teiginių vidinio nuoseklumo skaičiavimas
P.s. Vidurkis (Item Means) – Klausimyno teiginių vidurkis
Min (Inter item Correlations) – mažiausias pasitaikęs interkoreliacijos koeficientas
Max (Inter item Correlations) – didžiausias pasitaikęs interkoreliacijos koeficientas

	Vi- durkis	Minimali reikšmė	Maksimali reikšmė	N (klau- simai)
Item Means	2,7	1,6	3,7	34
Inter-Item Corre- lations	,075	-0,379	0,474	34

studentų imties pasiskirstymą lėmė tai, kad kiekvienais metais didžiausias skaičius priimamų ir baigiančių studijas studentų yra bendrosios praktikos slaugos programoje.

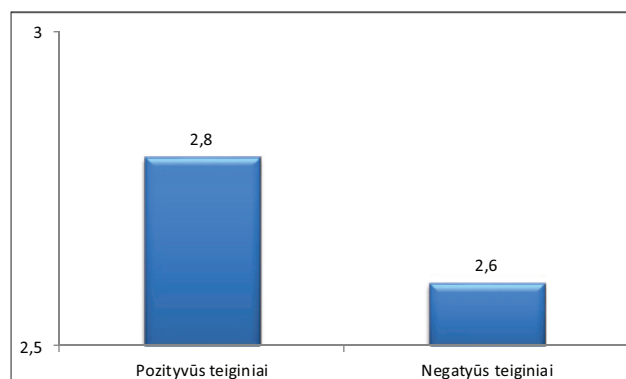
Pagal amžių studentai pasiskirstė įvairiai, tačiau matyti, kad didžioji dalis jų yra iki 25 metų (66,9 %) ir 26-30 metų (21,0 %). Studentų, kurių amžius yra per 40 metų, siekė daugiau kaip 10 proc. Taigi galima teigti, kad požiūrį į senyvo amžiaus asmenis išreiškė įvairaus amžiaus studentai.

Pagal lytį studentai pasiskirstė netolygiai. Moterų dalyvavo 97,6 % ir vyrų 2,4 %. Tai ir atspindi šiose studijų programose studijuojantį didesnę moterų nei vyrų skaičių.

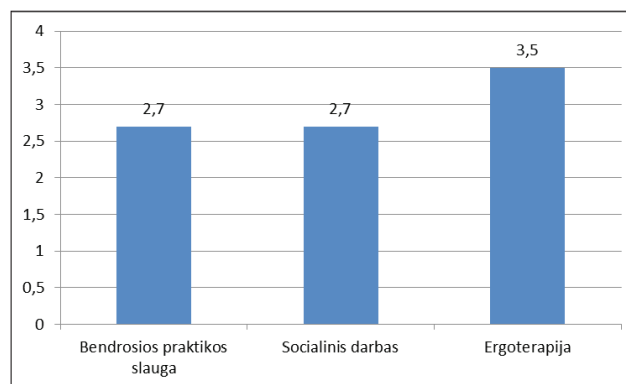
Tyrimo organizavimas ir eiga

Tyrimas buvo vykdomas Lietuvos kolegijose, rengiančiose sveikatos priežiūros ir socialinio darbo specialistus (2015 m. rugsėjo-lapkričio mėnesiais). Tiriamiesiems buvo pateiktas anoniminis pusiau struktūrizuotas klausimynas, kuriam užpildyti truko apie 15-20 min.

Kogano nuostatų į senyvus žmones vertinimo standartizuoto klausimyno kalbinė adaptacija. Pasitelkiant

1 pav. Pozityvų ir negatyvų požiūrį į senyvo amžiaus asmenis atspindinčių teiginių vidutiniai įverčiai

2 pav. Studentų pritarimo pozityviems Kogano skalės teiginiams vidutiniai įverčiai pagal studijų programas

3 lentelė. Bendrosios praktikos slaugos, ergoterapijos, socialinio darbo studentų nuomonė į pozityvius Kogano skalės teiginius

Teig. Nr.	Teiginiai	Vidurkis	Standartinis nuokrypis
22	Kai pagalvoji, tai senyvi žmonės turi tokias pačias ydas kaip ir visi kiti.	3,7	1,079
18	Daugumos senyvų žmonių įdomiausia ir patraukliausia savybė yra jų mokėjimas papasakoti apie savo patirtį.	3,5	1,039
10	Dauguma senyvų žmonių gali būti laikomi pajėgiais išlaikyti savo namus švarius ir patrauklius.	3,4	1,003
28	Dauguma senyvų žmonių atrodo gana švariai ir tvarkingai.	3,3	0,977
8	Dauguma senyvų žmonių norėtų dirbti kiek pajėgia ilgiau, negu būti priklausomiems nuo kitų žmonių.	3,3	1,243
26	Akivaizdu, jog daugelis senyvų žmonių labai skiriasi vienas nuo kito.	3,3	1,166
16	Bendravimas su dauguma senyvų žmonių nesukelia įtampos.	3,2	1,299
12	Žmonės su amžiumi tampa išmintingesni.	3,2	1,228
30	Dauguma senyvų žmonių yra linksmi, su jais lengva rasti bendrą kalbą ir pajuokauti.	3,0	1,059
4	Dauguma senyvų žmonių nesiskiria nuo kitų žmonių, juos taip pat lengva suprasti kaip ir jaunesnio amžiaus žmones.	2,8	1,200
6	Dauguma senyvų žmonių prisitaikydami prie naujos situacijos gali keisti savo nuostatas.	2,5	1,259
34	Daugumai senyvų žmonių nereikia daugiau dėmesio ir supratimo nei kitiems.	2,3	1,358
24	Gali tikėtis gerai sugyventi su kaimynais, jei gyvenamajame rajone gyvena daug senyvų žmonių.	2,3	1,224
20	Dauguma senyvų žmonių stengiasi savo nuomonę pasilikti sau ir duoda patarimus tik prašomi.	2,2	1,157
2	Būtų geriau jei dauguma senyvų žmonių gyventų globos ir slaugos institucijose kartu su jaunesniais žmonėmis.	2,1	1,313
14	Senyvi žmonės turėtų turėti daugiau galios politikoje ir versle.	1,9	1,104
32	Retai gali išgirsti skundus iš senyvų žmonių apie jaunimo elgesį.	1,7	1,121

anglų kalbos ekspertus standartizuotas klausimynas buvo verčiamas iš anglų (originalo kalbos) į lietuvių kalbą. Kita anglų kalbos ekspertų grupė išvertė klausimyną į originalo kalbą.

Pasitelkus trečiąją anglų kalbos ekspertų grupę buvo palygintas abiejų versijų ekvivalentiškumas.

Kogano skalės psichometrinė kokybė. Kronbach'o alfa skirta matuoti testo patikimumui. Ji labai priklauso nuo to, kaip kinta žmonių atsakymai į tuos pačius klausimus. Jei kinta stipriai, tai testas laikomas nepatikimu. Kogano skalės psichometrinė kokybė yra patikima. Kronbach'o alfa koeficiento reikšmė, kuri gerai sudarytam

klausimynui turėtų būti didesnė už 0,7 (kai kurių autorių teigimu – už 0,6). Testo vidinės konsistencijos rodiklis priklauso nuo testo ilgio, tai yra, kuo testas ilgesnis, tuo Kronbach'o α koeficientas aukštesnis ir atvirkščiai [11,17]. Kogano standartizuoto klausimyno Kronbach'o alfa koeficientas siekia 0,73. Naudojant šį diagnostinį instrumentą, nebuvo daromi individualūs sprendimai, bet buvo remiamasi grupiniais įverčiais. Šio diagnostinio tyrimo instrumento psichometrinė kokybė yra priimtina ir tinkama naudoti ateities tyrimuose.

Kogano skalę sudaro 34 teiginiai, iš kurių 17 atspindi pozityvų ir 17 negatyvų požiūrį į senyvo amžiaus asmenis. Todėl prieš vertinant šio testo patikimumą (reliabilumą) negatyvų požiūrį atspindintys teiginiai buvo rekoduoti.

2 lentelėje pateikiami klausimyno teiginių vidinio nuoseklumo skaičiavimo rezultatai. Vidutinės interkoreliacijos tarp klausimyno teiginių vidurkis siekė 2,7. Minimali jo reikšmė siekė 1,6, maksimali 3,7. Mažiausias pasitaikęs interkoreliacijos koeficientas siekė -0,379, didžiausias 0,474.

Tyrimo rezultatai

Vertinant bendrą studentų požiūrį į senyvo amžiaus asmenis matyti, kad bendras pozityvius nuostatas į senyvo amžiaus žmones atspindinčių teiginių vidurkis yra šiek tiek aukštesnis nei į negatyvius (1 pav.).

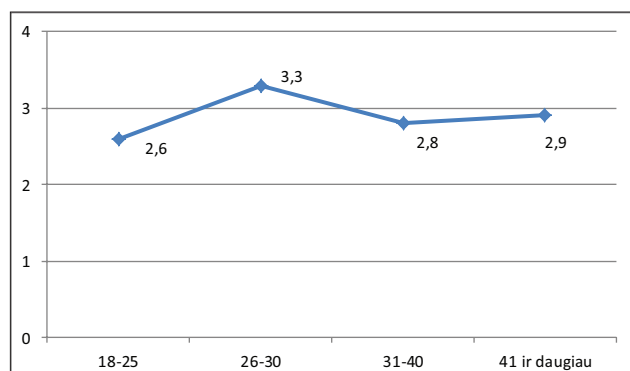
3 lentelėje pateikti studentų požiūrio į senyvo amžiaus asmenis atsakymai, išdėstyti reitingo tvarka. Tyrime dalyvavę studentai pozityviai vertina senyvo amžiaus žmonių žmogiškąsias savybes. Jie linkę manyti, kad visi žmonės turi trūkumų ir tai nėra amžiaus problema (3,7). Galima manyti, kad studentai senyvo amžiaus asmenų gyvenimo patirtį priima su dideliu susidomėjimu. Tai atspindi šie teiginiai: „Daugumos senyvų žmonių įdomiausia ir patraukliausia savybė yra jų mokėjimas papasakoti apie savo patirtį“ (3,5), „Žmonės su amžiumi tampa išmintingesni“ (3,2). Studentai nelinę išvelgti problemų, bendraujant su senyvo amžiaus asmenimis. Tai leidžia teigti studentų nuomonę šiais klausimais: „Dauguma senyvų žmonių yra linksmi, su jais lengva rasti bendrą kalbą ir pajuokauti“ (3,0), „Dauguma senyvų žmonių nesiskiria nuo kitų žmonių, juos taip pat lengva suprasti kaip ir jaunesnio amžiaus žmones“ (2,8).

Studentai teigiamai atsiliepia, vertindami se-

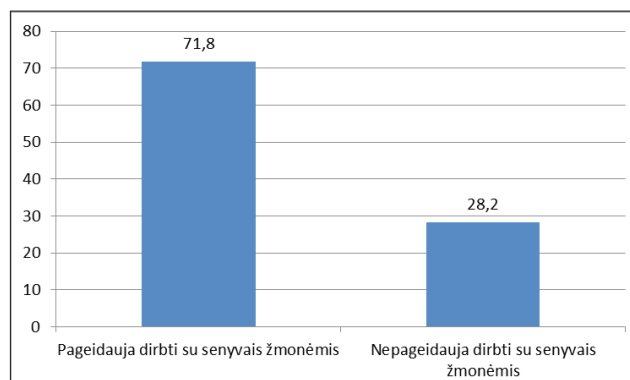
nyvo amžiaus asmenų savęs priežiūrą ir dėmesį tvarkai. Pvz. „Dauguma senyvų žmonių gali būti laikomi pajėgiais išlaikyti savo namus švarius ir patrauklius“ (3,4), „Dauguma senyvų žmonių atrodo gana švariai ir tvarkingai“ (3,3).

Tačiau mažiausio pritarimo sulaukė teiginys, kuriame studentai mato senyvo amžiaus asmenis politikoje ir versle (1,9). Taigi, galima manyti, kad studentai stokoja integracinio požiūrio, matydami senyvo amžiaus asmenis aktyviai dalyvaujant socialiniame bei politiniame gyvenime. Ribotą integracinį požiūrį studentai išreiškė ir į senyvo amžiaus asmenų gyvenimą slaugos ar globos namuose. Studentai linkę manyti, kad senoliai turėtų gyventi atskirai nuo jaunesnių žmonių (2,1).

Kuomet studentai abstrakčiai kalba apie senyvo amžiaus žmonių asmenines savybes, bendravimą, jie juos vertina pozityviau. Mažesni įverčiai gauti tuomet, kai bendravimas tampa tiesioginis „senyvo amžiaus žmogus ir jaunas žmogus“. Galima manyti, kad studentai nėra atviri senelių pateikiamai kritikai jų atžvilgiu „Dauguma senyvų žmonių stengiasi savo nuomonę pasilikti sau ir duoda patarimus tik

3 pav. Studentų pritarimo pozityviems Kogano skalės teiginiais vidutiniai įverčiai pagal amžiaus grupes

4 pav. Studentų pageidavimas dirbti su senyvo amžiaus žmonėmis baigus studijas

prašomi“ (2,2), „Retai gali išgirsti skundus iš senyvų žmonių dėl jaunimo elgesio“ (1,7).

Sekančioje lentelėje pateiktas studentų požiūris į tokius pačius, tačiau negatyvia forma pateiktus teiginius. Tai leidžia giliau pažvelgti į sritis, kurios dar stokoja pozityvaus jaunesnių asmenų požiūrio į vyresnius asmenis.

4 lentelė. Bendrosios praktikos slaugos, ergoterapijos, socialinio darbo studentų nuomonė į negatyvius Kogano skalės teiginius

Teig. Nr.	Teiginiai	Vidurkis	Standartinis nuokrypis
5	Dauguma senyvų žmonių linkę laikytis ir nekeisti savo nuomonės.	3,5	1,259
31	Dauguma senyvų žmonių pastoviai skundžiasi dėl jaunų žmonių elgesio.	3,4	1,133
7	Dauguma senyvų žmonių pageidautų baigti dirbę kai sueis pensinis amžius arba vaikai pajėgs jais pasirūpinti.	3,0	1,272
33	Dauguma senyvų žmonių nuolat reikalauja pernelyg daug dėmesio ir supratimo.	2,9	1,169
19	Dauguma senyvų žmonių praleidžia per daug laiko kišdamiesi į kitų reikalus ir duodami neprašytus patarimus.	2,8	1,252
29	Dauguma senyvų žmonių yra dirglūs, niurzgiantys ir nemalonūs.	2,7	1,156
11	Yra neteisinga teigti, kad išmintis ateina su amžiumi.	2,7	1,547
1	Būtų geriau, jei dauguma senyvų žmonių gyventų globos ir slaugos institucijose kartu su savo amžiaus žmonėmis.	2,6	1,425
21	Jeigu senyvi žmonės nori būti labiau mėgiami, jie pirmiausia turėtų atskratyti savo erzinančių ydų.	2,5	1,310
17	Dauguma senyvų žmonių kelia nuobodulį stengdamiesi kalbėti „apie senus gerus laikus“.	2,4	1,238
25	Nedaug yra išimčių – daugelis senyvų žmonių yra panašūs.	2,4	1,231
3	Senyvi žmonės yra kitokie ir juos sunku suprasti.	2,4	1,282
27	Dauguma senyvų žmonių turėtų labiau rūpintis savo asmenine išvaizda, jie atrodo pernelyg netvarkingai.	2,3	1,249
13	Senyvi žmonės turi per daug galios versle ir politikoje.	2,2	1,303
23	Norint geriau sugyventi su kaimynais, būtų geriau, jei gyvenamajame rajone gyventų ne per daug senyvų žmonių.	2,1	1,359
15	Bendravimas su dauguma senyvų žmonių kelia įtampą.	1,9	1,226
9	Dauguma senyvų žmonių yra linkę apleisti savo namus – jų būstai tampa apšepę ir nepatrauklūs.	1,8	1,189

Nors ir galima šiek tiek pasidžiaugti, kad studentai mažesnę pritarimą rodo negatyvaus tipo teiginiams, tačiau vėl išryškėja sritys, kuriose studentų požiūris į senyvo amžiaus asmenis nėra pozityvus (4 lentelė).

Bendravimas su senyvo amžiaus žmonėmis yra tobulintina sritis. Studentai nepalankiausiai vertina senyvų žmonių nuomonės lankstumą (3,5) bei norą suprasti jaunų žmonių elgesį (3,4). Stipriai išryškėjo negatyvus studentų požiūris, tai rodo, kad egzistuoja kartų konfliktas, pasireiškiantis senyvo amžiaus asmenų neigiama nuomone apie jaunimo elgesį. Tolerantiškumo stoką leidžia atpažinti tokio pobūdžio teiginiai „Dauguma senyvų žmonių praleidžia per daug laiko kišdamiesi į kitų reikalus ir duodami neprašytus patarimus“ (2,8), „Dauguma senyvų žmonių yra dirglūs, niurzgiantys ir nemalonūs“ (2,7). Tačiau norime atkreipti dėmesį, kad vien remtis studentų nuomone ir nelyginti tyrimo rezultatų, gautų vykdant tyrimus senyvo amžiaus žmonių populiacijoje, būtų nekorektiška.

Gauti statistiškai reikšmingi skirtumai leidžia teigti, kad pagal studijų specifiškumą skiriasi studentų nuostatos į senyvo amžiaus asmenis ($F=31,565$, $p=0,000$). Didžiausias pritarimas pozityviems Kogano skalės teiginiams buvo tarp studentų, studijuojančių ergoterapijos studijų programą (vidurkis 3,5). Socialinio darbo ir bendrosios praktikos slaugos studentai pasižymėjo nuomonės lygiavertiškumu (vidurkiai 2,7) (2 pav.).

Nustatyta, kad skiriasi studentų nuostatos į senyvus asmenis ir pagal amžių (3 pav.). Mažiausias pritarimas pozityviems Kogano skalės teiginiams buvo nustatytas tarp jauniausių tyrime dalyvavusių studentų, jų amžius siekė 18-25 metus ($F=11,370$; $p=0,000$). Šios amžiaus grupės pritarimo pozityviems Kogano skalės teiginiams vidurkis siekė 2,6, kai tuo tarpu 26-30 metų grupėje – 3,3. Didėjant studentų amžiui, pozityvizmas šiek tiek mažėja, tačiau išlieka aukštesnio lygio nei 18-25 metų amžiaus grupėje.

4 pav. pateikti optimistiškai nuteikiantys tyrimo duomenys rodo, kad būsiami bendrosios praktikos slaugos, socialinio darbo, ergoterapijos studijų programų absolventai yra pasiryžę dirbti su senyvo amžiaus asmenimis. Net 7 (iš 10) baigiamojo kurso studentų (71,8%) baigus studijas pageidautų dirbti su šia amžiaus grupe.

Palyginus bendrą pritarimą teiginiams, atspindintiems pozityvų požiūrį į senyvus žmones, paaiškėjo, jog nepriklausomai nuo didesnio ar mažesnio pritarimo pozityviems skalės teiginiams studentai vienodai rinktųsi darbą su šia klientų grupe ($p \geq 0,05$).

Nebuvo gauta statistiškai reikšmingų skirtumų, vertinant studentų pozityvų požiūrį į senyvus asmenis pagal jų patirtį bendraujant su artimoje aplinkoje (šeimoje) esančiais seneliais ar kt. brandaus amžiaus asmenimis ($p \geq 0,05$).

Išvados

1. Kogano standartizuoto klausimyno Kronbach'o alfa koeficientas siekia 0,73. Šio diagnostinio tyrimo instrumento psichometrinė kokybė yra priimtina ir tinkama naudoti ateities tyrimuose, vertinančių studentų nuostatas į senyvo amžiaus asmenis.

2. Vertinant bendrą studentų požiūrį į senyvo amžiaus asmenis matyti, kad bendras pozityvias nuostatas į senyvo amžiaus asmenis atspindinčių teiginių vidurkis yra šiek tiek aukštesnis nei į negatyvias.

3. Pagal studijų specifiškumą skiriasi studentų nuostatos į senyvus žmones. Didžiausias pritarimas pozityviems Kogano skalės teiginiams buvo studentų, studijuojančių ergoterapijos studijų programoje. Socialinio darbo ir bendrosios praktikos slaugos studentai pasižymėjo nuomonės lygiavertiškumu.

4. Skiriasi studentų nuostatos į senyvus asmenis ir pagal amžių. Mažiausias pritarimas pozityviems Kogano skalės teiginiams buvo nustatytas tarp jauniausių tyrime dalyvavusių studentų, jų amžius buvo iki 25 metų.

5. Būsiami bendrosios praktikos slaugos, socialinio darbo, ergoterapijos studijų programų absolventai teigiamai nusiteikę darbui su senyvo amžiaus asmenimis. Nepriklausomai nuo didesnio ar mažesnio pritarimo pozityviems skalės teiginiams, studentai vienodai rinktųsi darbą su šia grupe. Studentų nuostatos į senyvo amžiaus asmenis nesiskyrė pagal jų bendravimo patirtį su artimiausioje aplinkoje (šeimoje) esančiais senyvo amžiaus giminėmis.

Padėka

Dėkojame Kauno kolegijos Medicinos fakulteto studentams, padėjusiems vykdyti apklausą: Kristinai Liubinskaičiai (bendrosios praktikos slaugos studijų programa), Ievai Frankaitei (socialinio darbo studijų programa), Žymantei Jonikaitei (ergoterapijos studijų programa).

Literatūra

- Adelman RD, Greene M. G, Ory MG. Communication between older patients and their physicians. *Clinical Geriatric Medicine* 2000; 16: 1–24.
[https://doi.org/10.1016/S0749-0690\(05\)70004-5](https://doi.org/10.1016/S0749-0690(05)70004-5)
- Cheong S, Teck W, Gerald K. Attitudes towards the elderly among Singapore medical students. *Ann Acad Med Singapore* 2009; 38 (5): 857-861.
- Courtney M, Tong S, Walsh A. Acute-care nurses' attitudes towards older patients: literature review. *International Journal of Nursing Practice* 2000; 6: 62–69.
<https://doi.org/10.1046/j.1440-172x.2000.00192.x>
- Danusevičienė L., Povilaikaitė S. Socialinio darbo modeliai gerontologijoje. Socialinė gerontologija: ištakos ir perspekty-

- vos. Kaunas. VDU Socialinio darbo institutas, 2012.
5. DART – Declining, Ageing and Regional Transformation 2012. Final report. http://www.dart-project.eu/fileadmin/OrderRe-dakteure/0103_Achievements/DART_final_report_web.pdf. Žiūrėta 2016 m. rugsėjo 4 d.
 6. Davis M. et al. Primary care clinician expectations regarding ageing. *The Gerontologist* 2011; 51(6): 856–66. <https://doi.org/10.1093/geront/gnr017>
 7. Fowler L, James H. *Social Problems*, 9th edition, Alexandria: Prentice Hall, 2009.
 8. Hweidi M, Al-Hassan MA. Jordanian nurses' attitudes toward older patients in acute care settings. *International Nursing Review* 2005; 52: 225–232. <https://doi.org/10.1111/j.1466-7657.2005.00434.x>
 9. Khan NA, Cotter K. Student attitudes about older adults: caring and cultural assimilation. *McNair Scholars Journal*, 2012; 12: 152-167.
 10. Kucukguclu O, Mert H, Akpınar B. Nurses knowledge and attitudes. Reliability and validity of Turkish version of attitudes toward old people scale. *Journal of Clinical Nursing* 2011; 20: 3196–3203. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2702.2011.03764.x>
 11. Lienert GA, Raatz U. *Testaufbau und testanalyse*. Psychologie Verlags Union, 1998.
 12. McKinlay A, Cowan S. Student nurses' attitudes towards working with older patients. *Journal of Advanced Nursing* 2003; 43: 298–309. <https://doi.org/10.1046/j.1365-2648.2003.02713.x>
 13. Nelson TD. Ageism comes of age. *The gerontological society of America* 2002; 43 (3): 418-420.
 14. North MS; Fiske S T. Modern attitudes toward older adults in the ageing world: a cross-cultural meta-analysis. *Psychological Bulletin* 2015; 141(5): 993-1021. <https://doi.org/10.1037/a0039469>
 15. Ouchida KM, Lachs MS. Not for doctors only: ageism in healthcare. *Journal of the American Society on Ageing* 2015; 39 (3): 46-57.
 16. Samra R, Griffiths A, Cox T. Changes in medical student and doctor attitudes toward older adults after an intervention: a systematic review. *Journal of the American geriatric society* 2013; 61 (7): 1188–1196. <https://doi.org/10.1111/jgs.12312>
 17. Vitman-Schorr A, Iecovich E, Alfasi N. Reliability and validity of a Hebrew version of the Kogan's attitudes toward old people scale. *Educational Gerontology* 2014; 40:315-326. <https://doi.org/10.1080/03601277.2013.802190>
 18. Wilcinson TJ, Gower S, Sainsbury R. The earlier, the better: the effect of early community contact on the attitudes of medical students to older people. *Medical Education* 2002; 36 (6): 540-542. <https://doi.org/10.1046/j.1365-2923.2002.01226.x>

STUDENTS' ATTITUDES TOWARDS OLDER PEOPLE ASSESSMENT: KOGAN'S SCALE TRANSCULTURAL ADAPTATION

V. Piščalkienė, D. Krasuckienė, E. Lamsodienė

Key words: older people, Kogan's scale, students.

Summary

Ageing society problems are relevant for many European and world countries. The word “old age” which is often associated with many negative associations, reveals the reason of this fact. One of the reasons is the fear of old age, with another being the negative attitude towards old people, called „Ageism“.

The aim of the research - reveal college students' attitudes to the elderly, using culturally adapted Kogan's questionnaire (KAOP), which is designed to assess attitudes to the elderly people.

The research methodology. Kogan's Attitudes Toward Old People Scale (N. Kogan, 1996) has been used for the research. This scale consists of 34 questions (statements): 17 of which represent a positive attitude of older people, while the other 17 represent negative ones. In addition, several questions have been submitted which reflect students' communication experience with older people. There were also 3 questions, evaluating the students' sociodemographic characteristics.

Research methods. Analysis of scientific literature, statistical data analysis using SPSS 21 (descriptive statistics, psychometric analysis, T-test, Anova test).

Kogan's standardized questionnaire Cronbach's alpha coefficient for the total scale is 0,73.

Research subjects. The research involved 124 final year students of one of the Lithuanian colleges: 71 general practice nursing, 32 social work, and 21 occupational therapy degree program student.

Results. Total positive statements reflecting attitudes towards older people is on average slightly higher than the negatives. The biggest strength of the assent to positive Kogan scale statements were by occupational therapy students. The lowest assent to positive Kogan scale statements was set among the youngest students who took part in the study, aged 18-25 years. Future general practice nursing, social work, and occupational therapy study program graduates are determined to work with the older. Irrespective of greater or lesser assent to positive scale statements, students equally prefer working with this group. Students' attitudes towards older people did not differ according to their communication experience with older people relatives in the immediate environment (family).

Correspondence to: viktorija.piscalkiene@go.kauko.lt

Gauta 2016-10-24